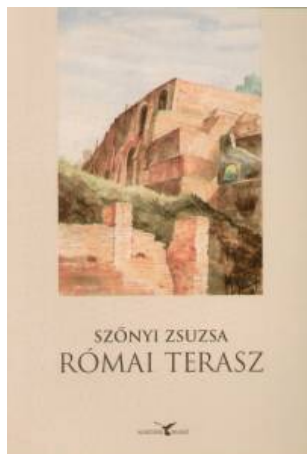

Emlékek és élmények

SZŐNYI ZSUZSA: RÓMAI TERASZ

**Kortárs Kiadó
Budapest, 2006
228 oldal, 2600 Ft**

Róma, az örök város régóta fontos – mondhatni: örök – helyszín a magyar irodalomban. Janus Pannonius *Kikacagja a római búcsúsokat* epigrammájában (még latin nyelven), Ottlik Géza és az ő nyomán Weöres Sándor Kecskeméthez hasonlítja. Jókai Mór három Rómáról emlékezik meg az *Útleírásokban*, s megállapítja: „Egy hét Rómában csak arra elég, hogy álmodni tanuljunk róla. Arra, hogy megismerjük Rómát s beszéljünk róla, hosszú idő és hosszú tanulmány kell.” Szerb Antal *Utas és holdvilágának* Mihályát lenyűgözi az olasz főváros, véleménye feltehetően egyezik az íróéval: „Róma mellett eltörpült a többi olasz város mind. Ehhez képes kevés volt Velence (...), és kevés Siena (...)” Ady *Nyárdélutáni Hold Rómában* című versében ez áll: „Áldom a nyüzsgő Rómát, / Mindennek átfogóját, / Pulyásan is nagyot.” Kosztolányi az *Útirajzokban* szól Rómáról: „És mind elém jön, aki meghalt” – kezdi a költeményt. Babits Mihály *Hazám!* című versciklusának egyik szakaszában így vall: „Rómát fiús tisztelettel jártam, / mintha őseim várossa volna”. Nemes Nagy Ágnes két *Róma* című verse mellett a 70 éves Weöres Sándornak ajánlotta a *Római tél* címűt, melyben megemlékezik a macskákról is: „Na és a macskák ott, hosszanti csíkkal, / (Micsoda gerezdforma sávok!)” Hogy e furcsaság nem a költői képzelet szülötte, arra Lengyel Balázs a tanú: „Az olasz macskák ugyanis 1948-ban nem keresztcsíkosak voltak, mint a magyar s mindenféle cirmos macska, hanem hosszantcsíkosak. De ugyanúgy cirmos-tarkák” – írja a *Két Róma* című esszében. S ha már esszé, nem feledkezhetünk meg Cs. Szabó László *Római muzsikájáról* sem, amely Kabdebó Tamás szerint „Csé legszebb könyve, s egyben a magyar esszéművészet csúcsa”.

Róma sokak számára zarándokhely, de menedék is egyben. Szőnyi Zsuzsa és Triznya Mátyás számára bizonyosan az. A két emigráns magyart befogadta a város, új otthonuk a római magyar irodalmi, művészeti élet központja lett, igazi magyar sziget az itáliai forgatagban. A Rómában élő vagy az oda látogató magyar művészek, tudósok, diákok gyakran keresik fel a Kis-Aventinuson a Triznya-kocsmát, amit Várady Imre bolognai magyar professzor nevezett el így a hatvanas évek elején. Triznya Mátyásék otthona nemcsak képgyűjtemény és szalon, hanem „műhely és akadémia is”. Az évek során sokan megfordultak e nevezetes helyen, s minden látogató szabadon elmondhatta a véleményét.

A Kortárs Kiadó 1999-ben adta ki *A Triznya-kocsmá. Magyar sziget Rómában* című könyvet, melyben Szőnyi Zsuzsa röviden beszámol emigrálásuk történetéről, ír a Kocsmá születéséről, megrajzolja Barankovics István, Kerényi Károly, Tolnay Károly, Márai Sándor, Cs. Szabó László, Pilinszky János, Weöres Sándor, Békés Gellért, Kállay Kristóf és Vásárhelyi Vera portréját. *A Képek a Kocsmá életéből* című fejezetben az 1979–1998 közötti időszakot eleveníti föl. A kötet végén található függelékben többek között Rónay György, Karinthy Ferenc, Hubay Miklós, Ágh István véleménye olvasható a Triznya-kocsmáról, és az 1949–1999 között eltelt ötven év naptára.

Szőnyi Zsuzsa 2006-ban megjelent *Római teraszának* alcíme *Emigráción innen és túl*. Mottója ugyanaz a Martialis-idézet, mint *A Triznya-kocsmáé*: „Kétszeres éltet él, kinek a múltba néznie tiszta öröm.” Ennek szellemében idézi föl a szerző, hogyan ismerkedett meg férjével, a későbbi festőművész Triznya Mátyással, s hogyan kötötték össze sorsukat: „Szüleimmel egy napon tárgyilagosan közöltem, mivel úgylát mindnyájan meghalunk, hadd menjek feleségül Matyihoz, hogy legalább egy kis időre még boldogok legyünk!” (12.) Esküvőjüket 1944. március 19-én tartották, aznap, amikor a németek bevonultak Budapestre... Szőnyi Zsuzsa tárgyilagos hangon tudósít arról is, miként élték át a második világháborút, és hogyan vált számukra világossá 1948-ban, hogy el kell hagyniuk Magyarországot. Szinte érzelemmentesen szól arról is, milyen nehézségeket kellett legyőzniük, mire sikerült a határt átlépniük. Az első kísérlet nem sikerült, börtönbe kerültek mindketten. Ez az élmény erősítette meg elhatározásukat, hogy akár életük árán is megkíséreljék a külföldre jutást. Az életveszélyes kalandról, a szökésről csak utólag, hatvan év távlatból lehet ilyen tárgyilagos hangon írni. Vagy Szőnyi Zsuzsa mindig is tárgyilagos tudott maradni? A bölcsesség nem csak a tapasztalat függvénye lenne? Talán már fiatalon is tudta, hogy „az élet felváltva hozza a jót és a rosszat. A hepét és a hupát (...)”. (Szőnyi Zsuzsa *A Triznya kocsmá* 14. oldalán fogalmaz így.) Hihetetlen, hogy azok után, amiket átélt, majdnemhogy külső szemlélőként, szinte derűsen számol be a történetekről. A sorok között azonban felfedezhető az akkor érzett rettegés, majd a sikert követő végtelen nagy felszabadultság: „Szabad földre érkeztünk, a szabadságba! Boldogan ugráltunk, és kis füveket szedtünk örök emlékül, amelyeket Matyi egész életében mindig a tárcájában hordott.” (23.)

Szőnyi Zsuzsa *Római teraszának* második fejezete a *Kocsmanapló* címet kapta. Ebben az 1999–2006 közötti történésekről számol be a szerző igen részletesen. 1999 a gyakori utazások jegyében telt, hiszen abban az évben, a könyvhétre jelent meg *A Triznya-kocsmá*, s Szőnyi Zsuzsa nem győzte teljesíteni a meghívásokat. Megható és megkapó, ahogyan például az írószövetségbeli könyvbemutatóról ír (Gróh Gáspár beszélt a Kortárs Kiadó könyveiről): „...elbűvölten hallgattam, hogy a római Kocsmá-könyvet Hemingway *Festa mobile*-jéhez hasonlítja, mivel az is egy kis idegen közösségről, a Párizsban élő amerikai kolóniáról szól. – A dicsőségtől megmámorosodva már kezdtem magam írónőnek képzelni, amikor odajött Kuklis Erika (Liza), és megkérdezte, jövök-e sörözni.” (50.) A legapróbb élményről is lelkesen, derűsen szól Szőnyi Zsuzsa, s ez teszi könyvét különlegessé a memoárok között. *A Triznya-kocsmá* után a *Római terasz* című kötet is arra bizonyítja, hogy létezik olyan hely, ahol a vendégek nem vesznek tudomást az itthon tapasztalható megosztottságról: a Szőnyi István-képekkel és Triznya Mátyás-akvarellekkel díszített barátságos, meghitt hajlék mindig is alkalmas helyszín volt az eszmecsere és a vitára.

A *Római terasz* nemcsak memoár, hanem irodalomtörténeti kalauz is egyben, hiszen Szőnyi Zsuzsa a Rómában élő magyarok mindennapjairól készített feljegyzések mellett szól a magyar kultúra olaszországi jelenlétéről is: élvezetes stílusban megírt beszámolóiból a római magyar kulturális és szellemi életéről tájékozódhatunk. Az elmúlt évekbeli konferenciák, előadóestek, díszvacsorák, színelőadások, könyvbemutatók, hangversenyek, kirándulások, tárlatok, egyházi szertartások, baráti beszélgetések mind azt jelzik, hogy a Triznya-kocsmát felkereső magyarok pezsgő társasági életet élnek, s igyekeznek a magyar kultúra kincseit megosztani másokkal is.

Szőnyi Zsuzsa 1999-ből többek között a Türr István-szobor avatását idézi föl: „A Türr-szobrot a Finn Intézet közelében, kis parkban helyezték el, más kiváló olasz hősök mellé. (...) ...Csíkszentmihályi Róbert, a mű alkotója közölte előre, hogy »nagy bajusza van«. Már múlt szombaton, a Kocsmában elpanaszolta, hogy az első változatot nem fogadták el, mert annak lekonyult a bajsza.” (65.) 2000-ben „A Kocsmá európai hírű intézmény lett: már az ARTÉ nevű francia–német–luxemburgi tv is filmet készített rólunk!” (74.) A 2001-es esztendő eseményei közé tartozott Fejtő Ferenc látogatása Rómában: „Öreg ember nem vén ember – a közmondás megfelelőjét franciául, angolul és németül is találgattuk, de hiába, csak magyarul az igazi.” (100.) 2002 egyik estéjén „...körülbelül húsz fiatal jött össze, és tisztelettel hallgatták a nagy öreget, Szilágyi János Györgyöt. Az etruszkokról, magyarokról, szabinokról, mindenkiről mesélt, sőt saját gyerekkoráról is.” (121.) 2003-ban az Akadémián nyílt meg Olasz Ferenc kiállítása a Kárpát-medence vallásos emlékeiről készült fotóival. „Előző este a Kocsmá-esten is részt vett, Maczkó Mária népdalénekesnővel, és kiderült, hogy Olasz Ferenc a világ egyik legszerényebb és legrokonszenvesebb embe- reinek egyike.” (136.) 2004: „Nagypénteken holló mossa a fiát – a kilenc bús magyart viszont az eső mosta a Hotel Imperial előtt, Ady Endre emléktáblájánál, költészet napján.” (158.) A 2005-ös évben az Akadémián mutatta be a torinói Einaudi kiadó Szabó Magda olaszra fordított könyvét (*La porta*), s a rendezvényen megjelent az író is: „...a töre- keny, bottal járó, de élénken csillogó szemű Szabó Magda meglepetést tartogatott a kö- zönségnek. Elkezdte mesélni az élettörténetét”. (184.) 2006-ban Holló László kolozsvári egyetemi tanár könyvének (*Európai Unió – értékközösség. Az európai integráció katoli- kus társadalometikai vonatkozásai*) bemutatója kapcsán arról ír Szőnyi Zsuzsa, hogy „Erdélyben nem a megalkuvás, hanem a tolerancia hozhatná meg a reménytelibb jövőt”. (199.)

E néhány rövid részletből kiderül, hogy a szerző nemcsak krónikása a történeteknek, hanem mindenről markáns véleményt is alkot. Nem fukarkodik a dicsérettel, de kritikás megjegyzéseit sem hallgatja el – legyen szó akár államelnökről vagy nagykövetről, akár képzőművészeiről vagy karmesterről. Az Európai Unióhoz való csatlakozás kapcsán például úgy fogalmazott egy interjúban, hogy „a magyarok mindig is Európához tartoztak, leg- alábbis lélekben, de ha igazán be akarnak lépni az unióba, akkor fogadják el a többi népet hibájával és erényeivel együtt” (137.). A magyar értékek megismertetéséért kifejtett erőfe- szítésekről 2004-ben írt bírálata igencsak elgondolkodtató: „A hivatalos közegek nem ér- tenek a propagandához, a külföldi magyar intézetek igazgatói rendszerint nyaralásnak te- kintik a kint töltött éveket (...). Úgy tűnik, a művészek csak saját erejükből szerezhetnek jó hírt Magyarországnak.” (159.)

A *Római terasz* fontos darabja a magyar irodalom- és kultúrtörténetnek, Szónyi Zsuzsa emlékeit, élményeit nemcsak a Triznya-kocsma törzstagjai olvashatják örömmel, hanem az is, aki sosem járt az olasz fővárosban. Igaz, akkor kevésbé érti meg a szerző Róma iránt érzett rajongását: „Hol van még egy ilyen város, amely háromezer éves kövekre épült, és amit háromezer éves falak vesznek körül.” (75.) – A római Santo Stefano Rótondo templomban található Lászlai János gyulafehérvári főesperes, római magyar gyónatópap 1523-ban készített síremléke, melyen latin nyelvű sírvers hirdeti: „Róma mindannyiunk közös hazája”. Az odatévedő érezheti a szabadságot és a bezártságot, a nyüzsgő forgatagot és a magányt, az ember nagyságát és jelentéktelen semmiségét. Róma megtanít élni, megtanít kilépni a szürkeségből. Rómában lehet élni és meghalni. Rómában lehet felejteni. De Rómát elfelejteni nem lehet.

Gajdó Ágnes

